

МУДРІСТЬ НАРОДНА

Азербайджанські прислів'я
та приказки

МУДРІСТЬ НАРОДНА

Збірник восьмий

АЗЕРБАЙДЖАНСЬКІ
ПРИСЛІВ'Я
ТА ПРИКАЗКИ

Упорядкував та переклав
Валентин Ціпко

*Видавництво художньої літератури
«Дніпро»
Київ — 1974*

С(Аз)
А35

З М І С Т

- 5 Вступне слово *Валентина Ціпка*.
12 Щаслива Жовтня зоря нам путь
осява.
22 Доглядатимеш сад — матимеш пло-
ди.
38 Хто за правду стоїть, перед баєм
не зігнеться.
60 Вірний друг — завжди друг.
92 Око — щоб бачити, розум — пізна-
вати.
108 Який казан, такий і плов.
134 Слово — золото, прислів'я — перли-
на.

А $\frac{0733-109}{M205(04)-74}$ 422-74

© український переклад,
видавництво «Дніпро», 1974

ВСТУПНЕ СЛОВО

Прислів'я й приказки справедливо називають перлинами усної народної творчості. В яскравій образній формі народ передає в них від покоління до покоління свій багатовіковий трудовий та життєвий досвід, свою мудрість, високі моральні ідеали.

Народна творчість Азербайджану, яка сягає в глибину віків, багата й різноманітна, і чільне місце в ній посідають прислів'я та приказки. В Азербайджані прислів'я й приказки ще називають «аталар созу», що буквально означає «повчання батьків». І справді, в них відображено віру народу в торжество справедливості, його любов до рідної землі, ставлення до праці, мужності й доблесті, до добра і зла, до правди і кривди.

Звичайно, прислів'я й приказки творилися в різні епохи, через те частина з них відбиває класову мораль старого

світу. У дореволюційному Азербайджані, де панувала влада золота, феодалів, де принижувалася гідність трудящої людини, побутували такі прислів'я, як: «Руці — працювати, голові — наказувати», «Кров змивас кров», «Голоштанному п'ять аршинів бязі сняться» та ін. На противагу їм народ створив прислів'я, в яких висміювалася мораль панівних класів. «Річку не переходь, баю не вір», «Пожаліти мучителя — зрадити пригноченого», — вчить народна мудрість. Час безжалісно витіснив із багатого арсеналу прислів'їв та приказок те, що суперечило народній моралі й ідеалам, отож у переважній своїй більшості «аталар созу» захоплюють нас своєю мудрістю, ідейно-естетичною спрямованістю.

Слід зауважити, що за змістом азербайджанські «аталар созу» близькі до прислів'їв та приказок інших народів нашої Батьківщини. У них ті самі уявлення про батьківщину і чужину, про багатство і бідність, про добро і зло, про труд, про дружбу й кохання. В цьому ще раз переконусься, коли порівнюєш, наприклад, азербайджанські прислів'я та приказки з українськими. Так, українському прислів'ю «Хотів поминути пень,

та наїхав на колоду» відповідає азербайджанське «З-під дощу та в зливу пішов», а на прислів'я «На муху з обухом, на комара з дрючком» також знаходимо азербайджанський відповідник: «Верблюда з решета напуває». Таких прикладів можна навести безліч. Все це свідчить про те, що народна творчість кожного народу вбирає в себе не тільки національне, а й загальнолюдське.

Ще ближчі за своїм ідейно-тематичним звучанням прислів'я та приказки, створені братніми народами нашої країни в роки Радянської влади. В них народ славить завоювання Жовтня, Комуністичну партію, ленінські заповіді, радісну вільну працю, дружбу та братерство народів Радянської країни.

«Для нас Ленінові слова — що крила орла», «Ми край свій оновили — і старий Хазар помолодшав», — мовиться в азербайджанських прислів'ях, створених за Радянської влади.

В Азербайджані з великою любов'ю і повагою ставляться до усної народної творчості, зокрема до прислів'їв і приказок. В різні часи робилися спроби зібрати найкращі зразки народної творчості. Проте перше систематизоване видання прислів'їв та приказок, яке упорядкував

Мухамед Велі Гамарлі, вийшло 1899 року (до цього азербайджанські прислів'я та приказки друкувалися переважно в періодиці, зокрема у «Збірнику матеріалів для опису місцевостей і племен Кавказу», Тіфліс, 1881—1899).

І лише в радянський час стала проводитись робота в справі систематизації прислів'їв і приказок. Так, 1926 року побачив світ збірник «Аталар созу», який упорядкували Мірза Мухамед Хатифі та Абуль-Касим Гусейнзаде. Того ж таки року був опублікований збірник прислів'їв та приказок, який уклав Хенафі Зейналов.

Плідно працює на ниві фольклористики також Абуль-Касим Гусейнзаде, який видав кілька збірників «Аталар созу». Нині Інститутом літератури імені Нізамі ведеться робота по підготовці академічного видання прислів'їв та приказок. Понад тридцять років тому Максим Горький писав редакторові колгоспної азербайджанської газети: «Зібрати твори усної народної творчості і видати тюркською мовою — половина справи, і найлегша.

Друга половина трудніша і важливіша, бо матеріал Ваш необхідно перекласти російською мовою і надрукувати по-ро-

сійськи. Ідеально було б, якби кожен твір кожної народності, що входять у Союз, перекладався мовами усіх інших народностей Союзу. В такому випадку ми всі швидше навчилися б розуміти національно-культурні властивості і особливості один одного, а це розуміння, звичайно, дуже прискорило б процес створення тієї єдиної соціалістичної культури, яка, не стираючи індивідуальні риси обличчя всіх племен, створила б єдину, грізну й оновлюючу весь світ соціалістичну культуру.

Ось ідеал, ось мета наша, ось чого ми повинні прагнути, знайомлячись один з одним шляхом вивчення народної усної творчості»¹.

Збірник азербайджанських прислів'їв і приказок, що вперше виходить українською мовою, саме і є тією другою половиною справи, про яку говорив Максим Горький.

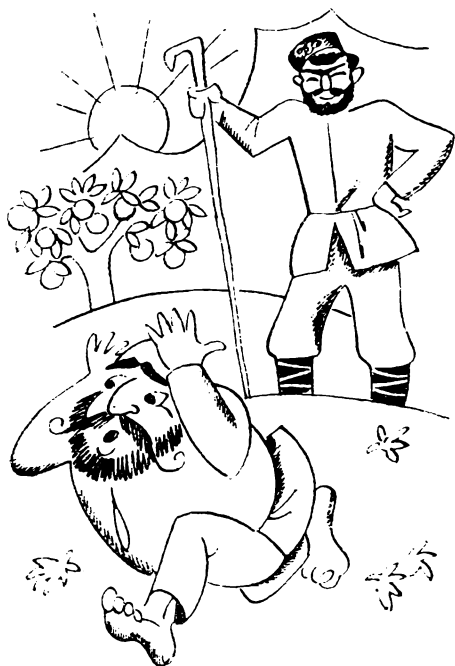
Книжечка ознайомить читачів нашої республіки з мудрістю братнього азербайджанського народу, його іскристим гумором, яскравим метафоричним словом.

---

¹ М. Горький. Твори, т. XXX. М., Госполитиздат, 1955, стор. 365—366. (Переклад — наш).

При доборі матеріалу до цього видання були використані такі джерела: «Аталар созу», Азернешр, Баку, 1956, «Хикметли созлер», Генджлик, Баку, 1961, «Аталар созу», Азернешр, 1965.

Валентин Ціпко

Щаслива Жовтня зоря нам путь осява

Ленін шлях нам до щастя вказав.

○

**Ленінські заповіді шанують
в усьому світі.**

○

Ленін з нами завжди буде.

○

**На наших знаменах сяє ім'я —
Ленін.**

○

**Тисячі років промнуть, а справа
Леніна житиме.**

○

Ленін — весна всесвіту золота.

○

Леніна діла славить вся земля.

○

**Ленін сонцем встав, засяявши
в пітьмі.**

○

Правдою зігріті Леніна заповіти.

○

Леніна мудрість — як море глибоке.

○

**Без ленінських порад не було б
Країни Рад.**

○

**Для нас Ленінові слова — що крила
орла.**

○

**Жовтнева зоря над світом вічно
горітиме.**

○

**На Країну Рад мільйони гноблених
з любов'ю дивляться.**

○

**Ми караван, а проводир наш —
партія.**

**Початок ріки в горах, сила партії —
в народі.**

○

**За більшовиками пішли — дорогу до
щастя знайшли.**

○

За партією ідемо — в щасті живемо.

○

**Старий світ зруйнували, новий
збудували.**

○

**Ми край свій оновили — і старий
Хазар¹ помолодшав.**

○

**Як бая прогнали, вільніше дихати
стали.**

○

**Радянські народи-брати дружні
в труді і борні.**

○

**Цвіте Країна Рад, в ній мудрість
партії живе.**

---

¹ Х а з а р — Каспійське море.

Сонце переможе тьму, а мир війну.

○

**У Радянськiм Союзi всi народи —
друзi.**

○

**У колгосп пiшли — достаток
знайшли.**

○

**Ми на сторожі миру стоїмо, Країни
Рад не віддамо.**

○

**Ніколи фашист-гад не здолає Країну
Рад.**

○

**У фашиста-шайтана горить земля
під ногами.**

○

**Хотів фашист панувати — довелося
в могилі конати.**

○

**Більше нафти добудемо, перемогу
здобудемо.**

**Батьківщина — як рідна
мати.**

Арки течуть — річка недалеко.

○

**На батьківщині кожен камінь —
рідний.**

○

Рідне гніздо — наймиліше.

○

**Краще сувора зима у рідному краї,
як сто весен на чужині.**

○

**На чужині папаха з рідного краю
людям в око впадає.**

○

**Без очей проживеш, без
батьківщини — ніколи.**

○

**Як нема згоди, камінь із землі
не піднімеш.**

○

Народні вуста — великодушні.

**Хто побував на чужині,
по-справжньому цінить свою
батьківщину.**

○

**Весь світ обійшов, а рай у рідному
краю знайшов.**

○

**Камінь, який кинув народ, важко
підняти.**

○

Народ підвівсь — і ти за ним.

○

**Коли йдеш з народом, і чорний
день — свято.**

○

**Помре Кер-огли¹ — все одно на
рідній землі залишиться.**

○

Дерево п'є воду з глибин.

---

¹ Кер-огли — (буквально «син сліпо-го») — герой народного епосу, захисник трудового народу.

Хто гаситиме свічку, яку запалив народ, бороду обсмалить.

○

Хто не шанує народного гнізда, помре, свого не побачивши.

○

Народ пішов, яка тобі втіха у тих горах.

○

Народ — сам собі дзеркало.

○

Хто народ своїй любить, той і весь світ любитиме.

○

Кого народ підніс, того ніхто не скине.

○

Народна сила — сила вітру, сила потоку.

○

Зурну¹, на якій грає народ, далеко чути.

---

¹ З у р н а — східний духовий інструмент у вигляді дудки.

Одне дерево — ще не сад.

○

Кого люди не люблять, тому не вирости.

○

Цвях береже підкову, підкова — коня, кінь — сміливця, сміливець — батьківщину.

○

З милим розлучитися — сім літ плакати, батьківщину покинути — вік сльози лити.

○

Чужинець свою печаль на самоті оплакує.

○

Ціну покинутій юрті визнають у новій.

○

На чужині хвалитися — все одно, що в лазні пісню співати.

○

Мурашина рать і лева подужас.

**Хоч яка гора висока, народ до неї
знайде шлях.**

○

**Хто народу зле робить, той і собі
накапостить.**

○

**Дерево зрубали — пташки
розлетілись.**

○

Безлюдна гора — пустеля.

○

**Риба море залишила, життя
загубила.**

○

**Живеш з народом — помри з
народом.**

○

**В палаз¹ загорнись, а з народом
іди.**

○

Коли народ єдиний, він незборимий.

---

¹ П а л а з — килим.

**Доглядатимеш сад —
матимеш плоди**

**Дерево славиться плодами,
людина — трудами.**

○

Праця — окраса життя.

○

Де праця — там і щастя.

○

Гарна робота світліша від сонця.

○

**Де колгоспники сіють, там ниви
радіють.**

○

У колгоспній сім'ї усі рівні в труді.

○

**По-новому живемо, по-новому
й працюємо.**

**У колгоспі добре живеться, коли
кожен за працю береться.**

○

**Одним конем колгоспного поля не
виреш.**

○

**Трактором орати — не мотикою
довбати.**

○

**Де трактор походить, там
бавовник уродить.**

○

**Кому від колгоспу користь? Тому,
хто працює.**

○

**З наукою дружити — пшеницю
дорідну косити.**

○

**До чого роботящий не торкнеться,
те золотом стане.**

○

**Хто часу не цінує, на своїй шкурі
відчує.**

Лінощі на трудодень не запишеш.

○

Завзяття і труд своє візьмуть.

○

У ремеслі — багатство людини.

○

Жнець плату від землі бере.

○

**Хто до роботи беручкй, тому вона
сама до рук біжить.**

○

**Ігидом¹ будеш, з-під каміння хліб
добудеш.**

○

**Викопаш криницю глибоко, вода
стоятиме високо.**

○

Робота нагодус і навчить.

○

**Хто не працював, той щасливого
дня не бачив.**

---

¹ І г и д — хоробрий, герой.

Закінчена робота трояндою пахне.

○

**До нас садили — ми плоди їли, ми
посадимо — інші зірвуть.**

○

Добре діло не пропаде.

○

**Коли вода не біжить за тобою, сам
за нею йди.**

○

**Невтомний тихо ходить, швидко
робить.**

○

Гартоване залізо іржа не бере.

○

**Доброго коня і під старою попоною
видно.**

○

Запопадлива миша дошку прогризе.

○

**Одна бджола варта більше, як рій
мух.**

**Краще знати одне ремесло добре,
аніж кілька погано.**

○

**На сусіда сподіватися — голодним
зостатися.**

○

**Свій сухий чурек добріший од
чужого плову.**

○

Оплески дорожчі од золота.

○

Місце славиться людиною.

○

**Тварина по смерті лишає кістки,
людина — труди.**

○

Земля тебе годує, а ти землю годуй.

○

**Праця й ремесло їсти не просять,
а самі годують.**

○

Дзеркало людини — її праця.

Людина хвалиться не батьками,
а своїми ділами.

○

Хочеш їсти мед, чурек, бери в руки
бел-курек¹.

○

Вода, що кожному до рота тече,
солодкою не буває.

○

І в малій роботі велике діло.

○

Саду не нянька, а заступ треба.

○

Робота — як той осел, поженеш —
підє, а ні — стоятимє.

○

Хто за плуг береться, голодним не
зостанеться.

○

Хочеш мати диню — уклонись
грядці.

---

¹ Б е л - к у р е к — заступ.

Вода потече — канавку знайде.

○

Із сонцем лягай, із сонцем вставай.

○

Робить рука, наказує голова.

○

**Нащо ті руки, які не прогодують
і однієї голови.**

○

Одну голову дві руки годують.

○

Хто викопав арик, знає, де джерело.

○

Місяць зійшов — сонце відпочиває.

○

Хто пряде, той і архалук¹ знайде.

○

Хочеш ловити рибу — лізь у воду.

○

Хто боїться горобців, проса не сіє.

¹ А р х а л у к — верхній одяг.

**Людині треба знати, як працювати
і як їсти.**

○

Рука більше бачила, як рот.

○

**Якщо бджоли не кусали, труд не
оціниш.**

○

**Щоб смак солодкого відчутти, треба
гірке з'їсти.**

○

**Не здолаєш труднощі, не знатимеш
радощі.**

○

Полю — плуг, череді — пастух.

○

Робота замолоду — хліб на старість.

○

**Головне — почати, а діло саме
закінчиться.**

○

Початок роботи — половина справи.

Хто сам не заробив, ціни добру не знає.

○

Вагу ноші знає мул.

○

Плуг знає, як віл його тягає.

○

Слон осла не замінить.

○

Не розжуєш — не проковтнеш.

○

**Ітимеш — гори перейдеш,
стоятимеш — у яму впадеш.**

○

Впряжеш у плуг журбу — пожнеш біду.

○

Хочеш коржа спекти — по муку іди.

○

У млині пшениця не протряхне.

○

Незакінчену роботу снігом занесе.

**Хто відкладає діло на один день,
відкладе і на другий.**

○

**Від роботи мозолі на руках, від
їжі — на губах.**

○

**Хто мед у руках тримав, той і
пальці облизав.**

○

**Орач за плугом іде, а ледар у небо
плює.**

○

**Хто влітку спить — взимку з торбою
ходить.**

○

Хто не сіє навесні, заплаче взимку.

○

**Від лінощів хворіють, від роботи
молодіють.**

○

**Спитали у верблюда: «З гори легше
чи на гору?» А він: «Я і рівнину
проклинаю».**

**Вола, що йде на випас, по очах
видно.**

○

**У мріях — орел, а як до діла —
черепаха.**

○

Робота ледарю — завжди печаль.

○

**Побачив бджолине жало — від меду
відмовився.**

○

**Язик у нього — солодкий мед,
а робота — горе гірке.**

○

**Попроси у ледаря води, він одразу
хворим прикинеться.**

○

**Ледарю сказали: «Зачини двері»,
а він: «Вітер зачинить».**

○

**З мишей подать брали — кажан
утік, а до птахів дійшло — зуби
показав.**

**Посіяв ячмінь, а пшеницю жати
хоче.**

○

**Ледаря нагодуй і вкрий, а щоб не
вмер, поряд постій.**

○

**Збудили ледаря: «Сонце встало»,
а він: «Сніг іде».**

○

**Попоїсти здоровий, працювати —
хворий.**

○

**На сівбі нема, на жнивах нема,
а сядуть до столу — пайку свою
вимага.**

○

**Не давай дурню роботи і сам за
нього не роби.**

○

Ледар прийде — од роботи відірве.

○

**Загадай щось зробити ледачому, він
ще й повчати тебе почне.**

**Ледачий сказав: «Сьогодні погуляю,
повчусь завтра», а роботящий:
«Повчусь сьогодні, погуляю завтра».**

○

Сонько сонька не розбудить.

○

**У нероби завжди веселі жарти
знайдуться.**

○

**Сидіти без діла — також важкий
труд.**

○

**Удень по селу чимчикує, уночі п'яти
лікує.**

○

**Вночі нігті зрізає — удень казки
розповідає.**

○

**На рівному місці ходити не може,
а на випасі вистрибує.**

○

**Не місила, не лішила, а до чурека
прибігла.**

І не працює, і часу на гупі бракує.

○

Лінивий осел бога в погоничі жде.

○

**Побачить коня — закульгає,
побачить воду — пити хоче.**

○

Щедрий на слова — скупий на діла.

○

**Поки з місця зрушить — гори
заговорять.**

○

**Зима пішла, весна прийшла,
а ледарю все вмитись ніколи.**

○

**Перепілка — господиня, поки проса
не вижали.**

○

**Не завжди до берега червоне яблуко
приплива.**

○

Від марних сподівань людина сохне.

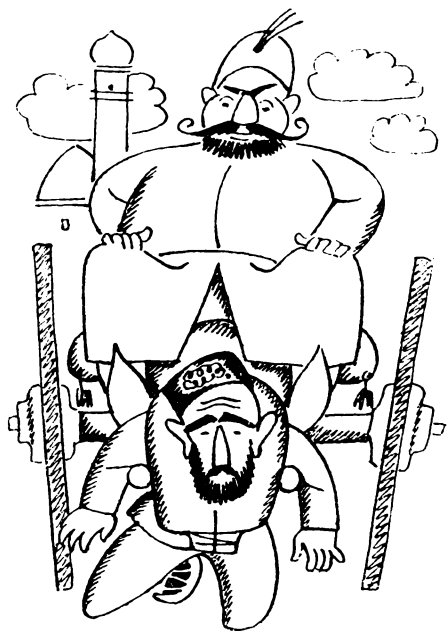
Лінивий завжди замріяний ходить.

○

Неробі і чужа смерть — свято.

○

Посеред столу сідає, збоку гуляє.

**Хто за правду стоїть,
перед баєм не зігнеться.**

Правда народна гори зрушить.

○

**З правдою дружити — щастя
заслужити.**

○

Правда і потік зупинить.

○

**В світі десять благ, і всі десять —
правда.**

○

**Хто дмухає на вогонь правди —
бороду обсмалить.**

○

**Якби усі зароблене з'їдали, баї
з голоду поздыхали б.**

Неправда од правди тікає.

○

У воду не лізь, баю не вір.

○

Хто багач, той і силач.

○

**Багатому — корона на голову,
бідному — ярмо на шию.**

○

**Голодному все голодні
ввижаються, ситому — ситі.**

○

**Де шах ступить, там сім років трава
не росте.**

○

Перед силою і бай голову схилить.

○

**Бідняка і на верблюді скорпіон
укусить.**

○

**Поки бай у кишеню полізе, бідняк
богові душу віддасть.**

Осла виручає попона, бая — брехня.

○

Змії і басві не довіряй.

○

Розмова з шахом починається з милосердя, а кінчається плахою.

○

З басем плову не їм — боюся вуса засалити.

○

Хан і судить по-ханському.

○

Нема управи на бая і змія.

○

Прив'язи поряд двос коней, і бай тут як уродиться: «Одного мені».

○

Краще жити в собачій халабуді, як у басвих хоромах.

○

У голодний рік — просо солодше від халви.

Бай — небіжчик дорогий, бідняк — дешевий.

○

Бідняку життя немає, а багачу — смерті.

○

На його горб ще і другий звалили.

○

У пастуха подушка — сірній камінь, зате душа — квітник.

○

Самого багатства мало, щоб людиною стати.

○

Нема ліків од смерті, нема закону для бідняка.

○

Бідняк м'ясо дістане — вогню нема, вогонь добуде — м'яса нема.

○

Поки був осел — шукав для нього попону, знайшов попону — осла вовк із'їв.

**Краще чесним умерти з голоду, як
безчесним жити у достатку.**

○

**Краще у бога смерті просити, як
у хана — життя.**

○

Із баєвого джерела води не пий.

○

**Багатий одягся, кажуть: «З обновою»,
бідний одягся — дивуються: «Де
взяв?»**

○

**Хто город має спільний з баєм,
у того кущ на спині росте.**

○

Маю абу¹: де постелю, там і сплю.

○

Став слугою — не знатимеш спокою.

○

Все багатство біднякове — борода.

---

¹ А б а — верхній довгий одяг у духовенства.

Будь рабом бідному, не будь слугою багатому.

○

Хто до хана служити піде, ноги об каміння поб'є.

○

Земля баєва, ханів край, а ти спину гни та здихай.

○

Сокира, що буде хату, завжди стоїть за дверима.

○

**У багатія гроші багатство,
у бідного — діти.**

○

У голодного нема бога, у ситого — милосердя.

○

У багатого і півень несеться.

○

Бай сам не їсть, та й бідному не дасть, попусє та й собакам викине.

Над сльозами бідняка багач міст
зведе, а перейде.

○

У злого хазяїна і слуги злі.

○

Святиням жертв не принось, баям —
хабарів.

○

Пилюці й туману і шахів наказ —
не указ.

○

Шахів указ три дні живе.

○

Де бай, туди і хурджун¹ неси.

○

Кого хан силою не здолає, свиней
пасти посилає.

○

Курці і на весіллі, і на поминках
горе.

---

¹ Х у р д ж у н — саква.

**Кого б не били, а в бідняка око
вибите.**

○

**Багач б'є себе по кишнях,
бідняк — по колінах.**

○

Голодний осел швидше від мула йде.

○

**Кому їсти нічого — голодом себе
морить.**

○

**Голодний — на вулицю біжить,
а голий — у хату.**

○

**Одного голого тисяча одягнених не
роздягне.**

○

**Уберусь — бая боюсь, а не вберусь —
баєвої жінки.**

○

**Шашель точить дерево, журба —
бідняка.**

Голодному і влітку заметіль.

○

Зерно бідняка земля завжди прийме.

○

В полі — ні билінки, в хаті — ані горошинки.

○

У бідного — ні проса в полі, ані снігу на даху.

○

Юшка бідняка розорить, плов по світу пустить.

○

Не вклоняйся, як терези, на обидва боки.

○

Бай товар загубить, а слуга — життя.

○

Ага з ханум посварились, а слuzі сльози відлились.

○

Хазяїн марнує гроші, слуга — душу.

Басві рана на бідняковій руді — що та щілина в стіні.

○

І маленький камінець велику голову розбиває.

○

Бідняк гроші знайшов, та сховати ніде.

○

Бідному кінь дістався, та ніде пасти.

○

Бідняк пішов на полювання — гори туман оповив.

○

У бідного нема щастя, у багатого — совісті.

○

Одні сіють — інші жнуть.

○

Сідло не завжди на коні красується.

○

Хан худне, піддані мруть.

Хата — на спині, ложка — під пахвою.

○

**Комора порожня, мішки порожні,
зважуй, скільки влізе.**

○

**У бідного хліба немає, у багатого —
пропадає.**

○

Літо біднякові — і мати, і батько.

○

**За пазухою в голодного і хліб не
держиться.**

○

**Голодний скаже: «Не наївся», ситий:
«Не зголоднію».**

○

Ткача без савана ховають.

○

Гончар п'є воду із черепка.

○

Сірома сірому шукає — пожалітись.

**Штани, на милостиню куплені,
завжди короткі.**

○

**Як бідняк не старається, а робота
й назавтра лишається.**

○

**Про бідного згадають, як недоїдки
із столу приймають.**

○

Сирота сам собі пупок зав'яже.

○

**Чорне не побіліє, бідний не
розбагатіє.**

○

**На багатство не сподівайся, у долю
не вір.**

○

**Подешевшав шовк, ослу на попону
пішов.**

○

**З порожніми руками прийдеш,
кажуть: «Хазяїн спить». З дарами
завітаєш — «Ласкаво просимо».**

У багатого і осел підтюпцем скаче.

○

Коні бились, а здох осел.

○

**Напав вовк на стадо, а тільки моє
ягня забрав.**

○

Як у пісок вода, так до біди біда.

○

**Багач багача знає, бідак бідаку
помагає.**

○

Бідолашний собака і пекла просить.

○

**Невинно пролита кров завжди
покарас вбивцю.**

○

**Кого тішить чужа біда, заплаче від
своєї.**

○

**«Аличу — мені, айву — мені, і в
сливі — моя пайка».**

**Стогін пригніченого чути пізно, але
грізно.**

○

Голодний і на меч полізе.

○

**Пожаліти мучителя — зрадити
пригніченого.**

○

Пророк спочатку за себе молився.

○

**За правду з дев'яти небес
проженуть.**

○

**Кому робити нічого, молитву
читає.**

○

Голодному не до віри.

○

**Грошей нема, щоб злодій украв,
і віри нема, щоб чорт забрав.**

○

Віру втрачають разом з багатством.

**Померлий знайшов спасіння,
живому — жаль зостався.**

○

**У мечеть він не піде, хоч і папаху
його туди закинь.**

○

**Якби собачі молитви було чути,
з неба м'ясо падало б.**

○

**Якби вовк цапа не чіпав, той і до
Мекки б дочвалав.**

○

Дорога віра, та мідяки дорожчі.

○

**Як бог дивиться на сліпого, так
і сліпий на бога.**

○

В кожному стовпі бачить святиню.

○

І в нового мулли стара молитва.

○

Ашугові — пісня, мулли — плач.

Скільки свині коран не читай, сама з проса не вийде.

○

Спить для себе, а сни для інших бачить.

○

У нього кожен небіжчик — святий, кожен стрічний — пророк.

○

Слабосилій не попадайся до рук трьом: муллі, сеїду¹, дервішу².

○

На хирман³ зостанеться, дервішу дістанеться.

○

Пообіцяй муллі плов — він і до Мараги⁴ подасться.

---

¹ С е ї д — титул нащадків Мухаммеда, засновника мусульманської віри.

² Д е р в і ш — прочанин, мусульманський монах.

³ Х и р м а н — гумно.

⁴ М а р а г и — місто в Ірані, в XIII—XIV століттях величезної монгольської держави Хулагідів.

Ще не знає, що таке дервіш, а вже місце для проповіді шукає.

○

Що у дервіша на гадці, те й на язиці.

○

Не жди од дуба мигдалю, від мулли — добра.

○

Дурень дурнем милується, а мулла — поминальною халвою.

○

Мулли сказали: «Бідний сусід помер». — «Я і сам хворий», — одказав він.

○

І на заборонену їжу мулла в своїх книгах дозвіл знайде.

○

Солодкі слова мулли — згусток зміїної слини.

○

Шкапі дервіша знайомі усі двері.

У мулли п'ять черев, і одне завжди порожнє.

○

Мулла усіх своїх боржників пам'ятає.

○

Із ста частин — дев'яносто дев'ять мулли, одна — народові, та і в тій, кажуть, мулла свою пайку має.

○

Позичив гроші мулли — чекай до другого пришестя.

○

Суфі¹ цибулі не їсть, а попадеться йому — і луски не залишить.

○

З'явився на селі мулла — помирайте, приречені.

○

Скільки б люду не збиралося, мулла ту саму казань виголошує.

---

¹ Суфі — мусульманський аскет.

**Якби шанували за бороду, цап
давно б шейхом став.**

○

Дім імама ¹ — жіноча в'язниця.

○

**На рік — одна молитва, та її то
шайтан помолитися не дасть.**

○

**Мечеть ще не побудували, а сліпий
уже біля неї з патерицею стоїть.**

○

**Попадуть усі в рай — у пеклі
порожньо буде.**

○

**Мулла з басм злигався — не жди
добра.**

○

**Мулла — як зурна з бурдюком: поки
не надмеш, голосу не подасть.**

○

У дервіша увесь скарб на плечах.

---

¹ І м а м — глава мусульманської релігії.

**Побачивши поминальну халву,
мулла забув заупокійну молитву.**

○

**Мулла з баєм прийшов — пропадай
народ.**

○

**Муллі від корана відмовитись — як
чорту од віри.**

○

**З муллою заприятелюєш —
мурдаширом¹ станеш.**

○

**Мулла сам украде, сам і під
шаріат² підведе.**

○

**Очей мурашки, ніг гадюки і
милостині мулли ще ніхто не бачив.**

○

**Від мертвого сліз, від мулли плову
не діждешся.**

---

¹ М у р д а ш и р — обмивальник трунів.

² Ш а р і а т — кодекс мусульманської релігії.

Мулла і з чистої води вершки зніме.

○

**Запроси муллу на поминки одразу
в дві хати, він од розпачу лусне.**

○

**Скажи муллі: «Дай»,— не почує,
скажи: «На»,— одразу прибіжить.**

○

**Кеабу¹ розвалити — одна руїна буде,
душу занапастити — сто вбивств
учинити.**

---

¹ К е а б а — мечеть у Меці, священне місце прочан-мусульман.

Вірний друг — завжди друг

**Дерево живиться корінням,
людина — дружбою.**

○

Сонце свого світла нікому не жаліє.

○

**Якщо вода чиста, пусти її до своїх
воріт.**

○

**Сорок днів кажи «салам» там, де
один день хліб-сіль їв.**

○

**Коли друг приходить — завжди
свято.**

○

**Що від серця йде, того серце не
забуде.**

Добрий друг як брат твоїй.

○

**Куснем хліба не наїсншся, а любов
завоюєш.**

○

**З другом — рівним будь, а ні, то
навік забудь.**

○

**І грудку землі, яку дав друг, затисни
в руці.**

○

Добро відплатиться добром.

○

**Маєш щирого друга — і цілий світ
не страшний.**

○

Нещирій друг — мов решето.

○

**Краще ляпас од друга, як хліб од
ворога.**

○

Про друга питають у його друзів.

**За добро добром віддячує кожен,
а за зло добром — тільки справжній
друг.**

○

**Від серця до серця — навпростець
дорога.**

○

**Вбрання знайти легко, друга —
важко.**

○

**Бува така дружба — наче слід на
льоду.**

○

**Перед великодушністю і гори
відступають.**

○

Камінь друга б'є болючіше.

○

**Бери птаха з гнізда, а друга —
з чесного дому.**

○

**Один раз прийшов — приятель,
вдруге — брат.**

Втратив друга — сам собі ворог.

○

Друг моїх щасливих днів прийде до мене в чорний день.

○

До друга ходи, як у свій дім.

○

Давній друг ворогом не стане.

○

Не лишайся боржником у друга.

○

Щирого друга не одразу знайдеш.

○

Гарна річ нова, а дружба — стара.

○

Другові другом будь, ворогові — ворогом.

○

З другом радся, а свій розум май.

○

На вогонь вогнем відповідають.

**Добрий друг руку подає, поганий —
за ногу тягне.**

○

**Друга впізнаєш, як дома в нього
побуваєш.**

○

**Друг дивиться в обличчя, а ворог —
на ноги.**

○

**Приятелів — тисячі, а задушевний
друг — один.**

○

**Тисяча друзів — мало, а ворог
один — багато.**

○

**За ворога заступишся, самого за
ворога матимуть.**

○

**Бійся не розумного ворога, а дурного
друга.**

○

**Ложкою в миску насипає,
ополонником по голові б'є.**

Підлість не шукають, а стрічають.

○

Поганий друг — гірший од змія.

○

**Здружила вигода — вік
сваритимуться.**

○

**Засмутиш друзів — порадуюш
ворогів.**

○

**З другом пити-гуляти, тільки не
торгувати.**

○

**Як ворогові яму копати, краще
другові хату збудувати.**

○

Поки чужого визнаєш, друга втратиш.

○

**Завів безголосого собаку — вовка
жди.**

○

В щасливі дні і ворог тобі друг.

**Якщо ворог твій з мурашку, вважай,
що він більший за слона.**

○

**У людини з мечем, у овечки з вовком
забави не вийде.**

○

**Мало рани, то ще й сіллю
присяпали.**

○

Ворог ворогові газелі¹ не співає.

○

Порох з вогнем не вживуться.

○

**Кличуть — іди, не лінуйся, не
кличуть — не сунься.**

○

**Коли один — як вогонь, другий
водою має бути.**

○

Сердишся — постав тин далі.

---

¹ Газель — віршована форма в поезії народів Сходу.

**Не зич іншому, чого собі не
бажаєш.**

○

**Не доводь, щоб друг плакав, а ворог
сміявся.**

○

**Виходиш у дорогу — обирай
супутника.**

**Де сміливість і честь,
там і правда єсть.**

Криця ламається, та не гнеться.

○

Краще смерть, як ганьба.

○

**Краще латки носити, та прямою
доріжкою ходити.**

○

Будь голодним, та чесним.

Чесність — фортеця дружби.

○

**Загине кінь — підкову залишить,
а герой — добре ім'я.**

○

**Дерево похилиться — зламається,
хоробрий зігнеться — загине.**

○

Багатство героя — його вірність.

○

За правду загинув — героєм помер.

○

**На лева і полювати треба
по-лев'ячому.**

○

**Соромся не чорного обличчя,
а чорної душі.**

○

Брудного і в лазні не відмиєш.

○

**Хоробрий хороброму ногу не
підставить.**

Жінка та кінь — сміливцю на щастя.

○

**Сміливому — або на вороному коні,
або в чорній землі.**

○

**Верблюд не піде від погонича,
хоробрий не відмовиться від слів.**

○

**Сміливий фортецю візьме, а боягуз
у куці чкурне.**

○

**На його вірьовці в колодязь
страшно спускатися.**

○

Дужий не б'є безсило.

○

Перед силою і гори відступлять.

○

У кожного в душі дримає лев.

○

**З півдороги вернутися — також
хоробрість.**

Буває, що і втеча — мужність.

○

**Обережність не зашкодить і в бою
з малим ворогом.**

○

**Марно не полохайся, але страх
у серці май.**

○

**Хоробрий і з смертю стрінеться
по-геройськи.**

○

**Дощ дає силу землі, похвала —
умільцю.**

○

Будь голодним, та мужнім.

○

Сміливий і сміливого породить.

○

**Сміливець проживе сто років,
а покаже себе раз.**

○

Хороброму і щедрість до лиця.

**У хороброго десять доблестей:
одна — відвага, дев'ять —
спритність.**

○

**Справжній сміливець той, хто
поверне своє.**

○

**Хоробрий хороброго не боїться,
а соромиться.**

○

Доблесть мужчини — терпіння.

○

**Плями на казані зітруться, на
совісті — ніколи.**

○

**Від сильного хлібом-сіллю не
відкупишся.**

○

**Помер не той, хто з коня упав,
а той, хто з віслиюка звалився.**

○

**Хто землетрус пережив, пожежі не
боїться.**

Честь мужчини — в його руках.

○

Орел мух не ловить.

○

Сміливець — скрізь господар.

○

Папаха на голові — для честі.

○

Ігид без чаригів ¹ — як собака без хвоста.

○

Руки — сміливцю, очі — боягузу.

○

Хоробрий хапає за голову, боягуз — за ноги.

○

Краще в конюшні ігида, як у хоробах зрадника.

○

Усі зрадники — боягузи.

---

¹ Ч а р и г и — взуття.

Зрадник рятує зрадника, вірний — вірного.

○

Ото пес: з вовком бенкетує, а потім з хазяїном сумує.

○

Боягуза налякай — через комин вискочить.

○

Вівцю стрижуть, а в кози жижки трясутся.

○

Припече — і кішка тигрові очі видряпає.

○

І тисяча боягузів одного хороброго не замінять.

○

Утікай від боягуза, сиди із сміливцем.

○

Хоробрий себе винуватить, боягуз — товариша.

Один боягуз усю армію погубить.

○

Мишам і кіт — лев.

○

Боягузові нема щастя.

○

На здохлого лева і зайці нападають.

○

Нема більшої біди, як страх.

○

**Боягуз сто разів на день помирає,
хоробрий — раз у житті.**

○

Дома — півень, на вулиці — курка.

○

**Боягуз не знає ні прибутків, ні
збитків.**

○

Лякливому оку сучка не минути.

○

Боягуз, поки тривога, біжить.

Коли нема кота, усі миші — мисливці.

○

Для боягуза і двоє — військо.

○

У боягуза хліб на колінах.

○

Як із зрадником міст перебігати — краще в річці втопитись, як з лисицею разом спати, краще до лева у пащу.

○

З мужнім стрінешся — змужнієш, з боягузом — почорнієш.

○

Хто в засідці сидить, ніколи не спить.

○

Коли кішки бояться, нащо із нірки вилазити.

Сім'я — ключ до щастя.

**Кохання — не полум'я, та сильніше
од вогню.**

○

**Людина міцніша за каміння, та
ніжніша за квіти.**

○

Любиш троянду — терпи колючки.

○

З коханим кожен кущ — дім.

○

Побачили очі — полюбило серце.

○

**Горе плакати заставить, кохання —
говорити.**

○

**Кохану втратив — з життям
розлучився.**

○

**Без води — засохне трава, без
кохання — душа.**

**Серце міцніше за каблучку
прив'яже.**

○

**Від коханого і пучок трави —
подарунок.**

○

**Написати листа коханій легше, як
його віддати.**

○

**Нема неба без хмари, красуні без
ганджу.**

○

**Дівчині сказали: «Красива», а вона:
«Зачекай, я ще умиюсь».**

○

**Личко під чадрою, як сонце за
хмарою.**

○

**Одному троянда до серця, іншому —
фіалка.**

○

**До всякого замка можна ключ
підібрати.**

Любов не в очах, а в серці.

○

З лица красуні плову не їсти.

○

Упавши на землю, алмаз ціни не загубить.

○

Юнак славиться розумом, дівчина — красою.

○

І красуні розум не завадить.

○

Красуні дурень любий.

○

Красуня — для очей, розумна — для душі.

○

Краса — корона, та не всім судилась.

○

З яблунового віття алича не впаде.

Весну визнають по зимі, дівчину — по братові.

○

Женитися — не води напиться.

○

**На дівчину дивись не очима,
прислухайся до неї ушима.**

○

Дівчину та золото нікому не показуй.

○

**Купуєш бязь, дивись на окрайку,
дівчину береш — дивись на матір.**

○

**Коня купувати посилай молодого,
наречену вибирати — старого.**

○

**Зібрався женитися — не радься
з парубком.**

○

**Вийти заміж легко, чоловікові
сорочку шити важко.**

**Хто шукає дівчину без ганджу,
зостанеться без коханої.**

○

**Шовкову нитку перевіряють на
верстаті, дівчину — в хаті.**

○

**У дівчини сто бажань, а одне
збувається.**

○

**Покохав сусідову дочку — забудь про
спокій.**

○

**Засиділася в дівках — віку в дядька
доживатиме.**

○

**Весілля не буває без подарунків,
наречена — без сватів.**

○

**Поки наречена вбралася — весілля
кінець.**

○

**Дівчина ховається — весілля не
зладиться.**

В коні — щастя, у жінці — любов.

○

Коня доглядають — дівчину кохають.

○

Дома в нареченого ще нічого не знають, а в молодії вже весілля справляють.

○

Негарну, але багату беруть заради батька.

○

Не та гарна, що вродлива, а що довіку правдива.

○

Женитися на чесній важко, та жити з нею легко.

○

Купував патоку — скуштував меду.

○

Доц вимочить — серце виручить.

○

Господу робить господою жінка.

**Кожна жінка в своїй хаті
і господиня, і служниця.**

○

**У жінки, що рано лягає спати,
і чоловік рано постаріє.**

○

Дім з гарною жінкою — рай.

○

**Одна жінка із ячменю плов зварить,
а друга тільки чоловіка ославить.**

○

Чужа жінка усім дівкою здається.

○

**В лісі не без шакалів, в родині — не
без скандалів.**

○

**Чоловікова сила — в кулаці,
жінчина — в сльозах.**

○

Роботящої жінки злидні бояться.

○

Діти — окраса дому.

**Погана жінка боязлива, а ще гірша
сварлива.**

○

**Який чоловік, така й хустка на
голові в жінки.**

○

**Свою рідню — у світлицю,
чоловікову — в сінці.**

○

**Нема горя — молись, нема боргів —
женись.**

○

**В домі, де нема старшого, не жди
добра.**

○

**Дім з дітьми базар, а без них —
могила.**

○

**Не від їжі ростуть діти, а від
радості.**

○

**Діти — гірке море: ні випити, ні
перейти.**

Собаці — хліб, дітям — ласка.

○

**Коня до коня пристав, як не масть
перейме, то норов.**

○

Ніхто свій айран¹ кислим не назве.

○

**Від миші народився — мішки гризти
навчився.**

○

У буйної корови і теля буйне.

○

Норовиста кобила лоша не викохає.

○

Палякане осленя і матір обскакає.

○

І біла ворона своє пташеня любить.

○

І билінка на своєму корені росте.

---

¹ А й р а н — прохолодний напій з кисло-го молока.

**Кожній овечці своє ягня любе,
а безвухе ще миліше.**

○

Не всяке дерево дає плоди.

○

**У дерево без плодів палицю не
кидають.**

○

**Що дерево топкіше, то води бере
більше.**

○

Найдорожче дитя — онук.

○

**Син мені любий, а виросте гарною
людиною — ще любішим стане.**

○

**Найбільше багатство у батька —
гарний син.**

○

Син у сім'ї опора, дочка — окраса.

○

Німого мати зрозуміє.

**Батько в родині — очі, син — світло
його очей.**

○

**Честь дочки — усе батькове
багатство.**

○

**Краще одна добра дочка, як сім
поганих синів.**

○

**Ягня, що від матері тікає, вовк
з'їдає.**

○

**Мати поряд стоїть, а у няньки душа
розривається.**

○

**І тисяча тіток однієї матері не
замінить.**

○

**Народилася донька — знімай
святковий одяг.**

○

**Дочка, що матері не боїться,—
нічого не боїться.**

Мати дає і молоко, і воду.

○

**Хто не був батьком, батьківських
почуттів не розуміє.**

○

Батько кисле їв, а у сина оскома.

○

**Батько синові сад віддав, а син для
нього кетяг винограду пошкодував.**

○

**Син не без гріха, батько не без
милосердя.**

○

Матері — серце, коханій — квіти.

○

**Хто батька й матір не слуха, той
загрузне у болоті по вуха.**

○

Дерево гнеться, поки сире.

○

У дурної невістки і привіт — лайка.

**Хто матір свою поважає, чужої не
скривдить.**

○

**Від діда прихильність, від онука —
допомога.**

○

**Дитя — мигдаль, онук — його
зернятко.**

○

**Як батькам потім плакати, краще
хай дитя плаче.**

○

**Не бути качці гускою, а невістці —
дочкою.**

○

**Невістка погана, та в мене, а дочка
гарна, та в чужій хаті.**

○

**Тобі, дочко, кажу, а ти, невістко,
слухай.**

○

**Посаг прахом піде, а невістка —
залишиться.**

У невістки язика нема, у свекрухи — совісті.

○

**Дурний жених ославить весілля,
дурна невістка — родину.**

○

І воює свекруха, і сумує свекруха.

○

Зовиця — чужа птиця, прийде та дзьобне.

○

**Родич заходити перестане — чужим стане,
чужий часто ходитиме — рідним стане.**

○

Коли пастух свояк, овечки двійню родять.

○

Душу даруєш — даруй братові, він і через тисячу років чужим не стане.

○

Краще близький сусід, як далекий родич.

Вдова сиротам своїм — батько.

○

Гостю не скажуть: «Іди»,— а килим з-під нього витягнуть.

○

Незваному гостю — найгірше місце.

○

Сім'я не бува без хліба, а дім без гостей.

○

У гостинного стіл не обідніє.

○

Гість для господаря — сокіл, де захоче, там і сяде.

○

Добра каша день у нас, день — у вас.

○

**Гість на порозі скромний,
а господар — у хаті.**

○

Гостю подають не те, що йому хочеться, а те, що в хаті є.

**Око — щоб бачити,
розум — пізнавати**

Наука — світоч розуму.

○

Наука — гірка, плід — солодкий.

○

Птах — крилом, людина — умом.

○

Сила здолає все, а розум — силу.

○

**Дерево без плодів — дрова, хмари
без дощу — дим.**

○

**Що більше плодів на дереві, то
нижче воно голову хилить.**

○

Розум — найбільше багатство.

**За кожною завісою — триста
таємниць.**

○

Знання — скарб людини.

○

**Гора красна вершиною, а людина
головою.**

○

Глибока вода не скаламутиться.

○

**Краса потрібна на весіллі, розум
у житті.**

○

Зурнач у зурні розбереться.

○

Соромно не вчитись, а не знати.

○

**Збитися з дороги — не соромно,
соромно не знайти її знову.**

○

**З мудрим каміння носи, з дурнем
і каші не їж.**

Не в сивині розум, а в голові.

○

Розум на базарі не купиш.

○

Розумно посіяне — перлиною зійде.

○

Для ока — краса, для серця — розум.

○

Тільки опівдні видно, чи буде ясний вечір.

○

Спершу принеси зерно, а тоді шукай, де сіять.

○

Розум с — працєю, нема — прислухайся до мудрості батьків.

○

Багато знає не той, хто довго жив, а хто багато по землі сходив.

○

Шануй не за довгу бороду, а за розумну голову.

Не од великої голови користь, а од великого розуму.

○

Не дивись, хто написав, дивись, що написано.

○

Молодий — дужий, старий — мудрий.

○

Не на роки дивись, а на розум.

○

Хто більше знає, більше й страждає.

○

Не поспішай,— на сходи по приступцях сходять.

○

Ученим стати легко, людиною — важко.

○

Батькові знання мудрим не зроблять.

○

Тямущий учень учителя пережене.

**Учитися можуть усі, та не всі
мудрими стають.**

○

Хто посіє лінощі, пожне каяття.

○

**Ідуть від учителя — хто з сміхом,
хто з лихом.**

○

**Черевки мої взуєш, та розуму не
переймеш.**

○

**Хто не слухає свого учителя,
заплаче гіркими сльозами.**

○

Чому навчився, з тим і підеш.

○

**Те, що один бачить в дзеркалі, інший
бачить на цеглині.**

○

Мудрого і без слів видно.

○

Розумного з пелюшок видно.

**Коли півень — кукурікни, коли
мудрий — зметикуй.**

○

Мудрому і натяку досить.

○

**Краще бути слугою у мудреця, як
паном у дурня.**

○

І мудрому друг потрібен.

○

**Хочеш, щоб поважали,— багато не
говори, хочеш бути здоровим —
багато не їж.**

○

**Глибока річка мовчить, мілка —
шумить.**

○

Хто в річці не плаває, в морі потоне.

○

Свічка не собі світить.

○

Свічка з усіх боків світить.

**Розумний показує роботу, дурний —
зуби.**

○

**Розумний робить, як знає, дурень
тільки пальці кусає.**

○

Розумний раз помиляється.

○

Мудрий останнім говорить.

○

**Розумного їсть сум, дурного —
нагайка.**

○

Одна розумна голова дві береже.

○

**Розумний каже, що знає, дурний —
що на язик попадає.**

○

**Той, хто не цінує малого, не оцінить
і великого.**

○

Розумний розумного знайде.

**Питатимеш — гори перейдеш,
а мовчки і на рівнині заблудишся.**

○

**Не той сирота, що без батька ріс,
а той, що був пустий, як біс.**

○

Той, що все знає,— нічого не знає.

○

У сердитій голові розуму нема.

○

Лисиця двічі у пастку не попадеться.

○

**Сліпий той, хто двічі в один колодязь
падає.**

○

**У дурного — серце на язиці,
у розумного — язик у серці.**

○

**У решеті вода не держиться,
у дурного — слово.**

○

Списом у вуха вату затикає.

Від кобили — кінь, від ослиці — осел.

○

Буйволеня пожартує — буйволиця без очей зостанеться.

○

Що дурний не бачить, розумний почує.

○

Танцювати не вміє, а каже — розвернутися ніде.

○

Внизу сісти не хоче, а нагорі місця нема.

○

Ще не знає, хто зварив, а кричить: «І мені ополоник!»

○

Спілі ягоди минає, зелені — зриває.

○

Дурень дурню зустрівся — лайка почалася.

**Не допоможуть нечепурі — мило,
дурному — порада.**

○

**З дурнем не товаришують і не
ворогують.**

○

**Горе ослу, що вийшов у дорогу
разом з ослом.**

○

**На осла сили не стало — попону б'є
як попало.**

○

**Дурний сам балакає, сам себе
й слухає.**

○

**Уваж дурню, він подума, що його
злякались.**

○

**Відріж у свині рило, все одно
свинею зостанеться.**

○

**Телепень — мов тополя: плодів од
нього не жди.**

Дурню кожен день свято.

○

Дурень усіх за дурнів має.

○

У дурня розум на язиці.

○

Як самому рости до неба, краще хай розум росте.

○

Кожен своєму розуму радіє.

○

Дурному дорогу палицею не перегороджують.

○

Дурного хоч на спину посади, хоч сам на нього сядь.

○

Від бороди відрізав, до вусів приточив.

○

Доки розумний думав, дурень у річку скочив.

Коли осел реве, соловей мовчить.

○

Осла привести — сварку вивозити.

○

**Усю череду загубив, а рябе теля
шукає.**

○

Біля річки стоїть і воду шука.

○

Під бугаєм теля шукає.

○

З курячих яєць пір'я скубе.

○

**На дерево лізе, а черевики на шию
почепив.**

○

Із дошки пилки не буде.

○

Дурень і завидна заблудиться.

○

**Кожному дурню відповідати — горло
надірвати.**

**Один дурень кине камінець
у колодязь — сто розумних не
дістане.**

○

**Дурний кінь — іноходець, дурний
пес — гінчий.**

○

**На базар піде — під дощ попаде, на
млині покажеться — в бійку
ув'яжеться.**

○

Сам розказує, сам і сміється.

○

Хто в дощ дає курям воду?

○

**Скільки дурня не вчи — він своє
теревенить.**

○

**Незрілий плід дозріває, а дурна
людина — ніколи.**

○

**Краще чорт — мастак, як ангел —
простак.**

Коня не купив, а конюшню мурує.

○

Дурний і посеред дороги сяде.

○

**Не бачив сонця, а побачив — засвітив
свічку, щоб краще роздивитись.**

○

**Папуга розмовляти навчиться, та
людиною не стане.**

○

**Назви дурну красунею, одразу
хизуватися почне.**

○

Верблюду шукав роги, загубив вуха.

○

Верблюду підвіся — стеля впала.

○

**Решето у воді купалось, та що
в ньому зосталось?**

○

**Не був би осел дурний, цінувався б
дорожче.**

**Хто свічку світить на сонці, вночі
потемки сидітиме.**

○

**За джейраном гнатись — у квітник
попасти, за свинею поженешся —
в калюжі опинишся.**

○

**Осел і в золотому сідлі залишиться
ослом.**

○

**Не пий води з глека, коли дно
далеко.**

○

**На воду не опирайся, на дурня не
сподівайся.**

○

**Перш як кудись зайти, подумай, як
назад вийти.**

○

Дорога сила, як розуму послужила.

Який казан, такий і плов

Який зверху, такий і зісподу.

○

Нема лица — нема й споду.

○

**На всіх схожий, тільки не на себе
самого.**

○

Кожен плід має свій смак і сік.

○

У кожної квітки свій запах.

○

Духмяну квітку здалеку чути.

○

**Де нема квітів, там і колючки себе
квітами величають.**

Де нема казана, там і глек казан.

○

Від верби сандалом не запахне.

○

Цибуля розцвіла і себе трояндою назива.

○

Зовні — палац, а всередині — курник.

○

На дереві, що росло в затівку, плодів не буде.

○

Недоспіла груша од гілля не одірветься.

○

Гірка цибуля свою луску палить.

○

Пошли йому, аллах, сверблячку, тільки кігтів не давай.

○

Поки дев'ять домів не зруйнує, один не побудує.

Зів'яла квітка до кореня хилиться.

○

У брудному глеку і вода брудна.

○

Голкою могилу копає.

○

**Кого догнав — схопив, не догнав —
камінням закидав.**

○

**Спершу по голові б'є, потім горішок
дає.**

○

У пащу лева попав — спасу не жди.

○

Лев хоч і спить, а здобич бачить.

○

**Що кіт проковтнув, того сам лев
повернути не зможе.**

○

**На своєму пасовиську вовк голодний
не буває.**

Вовк шкуру змінить, та не норов.

○

Вовче лігво не без кісток.

○

**З вовком їстимеш, з овечкою
плакатимеш.**

○

**Не було б шайтана, овечка з вовком
паслися б разом.**

○

**Вовк знає, що украв, а що
проковтнув, не пам'ятає.**

○

**Осла, що загубив хазяїна, вовк
із'їсть.**

○

**Не буде з вовка пастуха, а з
овечки — вовка.**

○

Вовк чорного дня чекає.

○

У пса кістку не вирвеш.

У своїм барлозі вовк кісток не кпдає.

○

У полі не без вовка, у світі не без злодія.

○

Злодія шукати не треба, він сам знайдеться.

○

**Вовк і той напоумиться,
а заздрісник — ніколи.**

○

Собаці і кістки досить.

○

Ситий пес на зірки гавка.

○

Пес весільним пловом не наїсться.

○

І стада не береже, і біля воріт не гавка.

○

Собака виє на біду.

**Із собаки, якого силою до отари
тягнуть, сторожа не буде.**

○

**Хліб їсть у себе дома, а по чужих
дворах гавка.**

○

**Зерно дзьобає у діда, а яйця песе
у сусіда.**

○

**Метушливий пес і підметене
подвір'я загидить.**

○

**Гавкати не може — собакам знак
подає.**

○

**Поки собака гуляє, вовк ягня
вибирає.**

○

**Собака на свій хвіст нарікає, кінь —
на вуха.**

○

**Собака з собакою погризуться —
приятелями зостаються.**

Багато гавкає — не вкусить.

○

Пес пішов — вовк прийшов.

○

Прислужливий пес і вовка роздере.

○

Стільки часу був пес, а тільки тепер загавкав.

○

Собака з моря нап'ється — моря не загидить.

○

Що частіше собаку миєш, то більше він поганіє.

○

Пес постарів — хвіст його іграшкою став.

○

Скажений пес сорок днів помирає.

○

Коли собака захиріє, в конюшні зайці родитимуть.

Побредеш за псом — набредеш на падло.

○

Змія повзе криво, а в нору попада прямо.

○

Не любить змія дикої м'яти, а та завжди біля її нори росте.

○

Змій змія не кусає.

○

Змія найперше заклинателя жалить.

○

Поки гадюка не побачить зірок, не здохне.

○

Корова воду п'є — молоко дає, змія п'є — отруту плює.

○

Коли гадюці життя остогидне, вона лягає поперек дороги.

○

Сову тягне на руїну.

І ворон себе птахом величає.

○

**Хоч би скільки була себе в груді
ворона, павою їй не стати.**

○

**Медом увесь світ заллє — ворона
їжі не знайде.**

○

**Біда орлу від свого дзьоба
приходить.**

○

**Птах летить на зерно, муха — на
мед.**

○

Як летіти — фазан, бігти — джейран.

○

**Сокіл висиджує пташенят на
верховинах.**

○

Гарний кінь батога не любить.

○

Коня порожнім мішком не дратують.

Голодний ведмідь не танцюватиме.

○

**Ведмідь на ліс розсердився, а ліс
про те й не знає.**

○

Де нема коня, там осел — кінь.

○

**На шкапистого вола і ножа не
знайдеш.**

○

**Не дає корова молока — з волом
плуг тягтимає.**

○

Б'ють того бичка, що на прив'язі.

○

**Коли вівса вистачає, осел хазяїна
хвищає.**

○

В'юки носить верблюд, а худне пес.

○

**Тільки б верблюд сісти захотів,
а місце він знайде.**

Верблюд ходить поволі, зате далеко.

○

**Верблюд поблизу пасеться,
а здалеку — виглядає.**

○

**Кіт звика до дому, собака — до
людини.**

○

Барану роги не заважають.

○

**Жеребець у колодязь упаде, і жаба
його у вухо хвицне.**

○

Жабу раз удариш, двічі стрибне.

○

Віл у жабу закохався.

○

**Черепаха сама ледь повзе, та ще
її свою хату на плечі звалила.**

○

**Дійна овечка від отари не
одіб'ється.**

Для мурашки і роса — повідь.

○

Ні качалка, ні барабану палка.

○

Ні померлому саван, пі живому сорочка.

○

Живому не усміхнеться, за померлим не заплаче.

○

На весіллі не затанцює, на поминках не засумує.

○

Бубон побачить — танцює, віттар — плаче.

○

Їсть, як бугай, спить, як теля.

○

Мало їсть — худне, багато їсть — стогне.

○

Ситому їсти — собі могилу копати.

**Перед смертю у мурашки крила
виростають.**

○

**Ослу на старість в конюшні не
верховодити.**

○

**Осленя виросте, а попона його
ніколи.**

○

**Як чорного осла не загнуждай, мулом
не стане.**

○

**Осел не замінить коня, печінка —
м'яса.**

○

**Удвох вони одного не варті,
окремо — ще менше.**

○

**Один живе, щоб їсти, другий їсть,
щоб жити.**

○

**Дай цапу вина — на гору
видереться.**

Хто вино п'є, той таємниці продає.

○

Ще не цап, а вже роги показує.

○

**Ще мишею не став, а вже мішок
гризе.**

○

**Учора з яйця вилупився, а сьогодні
йому шкаралупа око муляє.**

○

Порося хрюкати вчиться у свині.

○

Безсоромному одного ляпаса мало.

○

**Соромливий не буває глухим,
а глухий соромливим.**

○

**Соромливий червоніє, безсоромний
полотніє.**

○

**На низького осла кожен скочити
хоче.**

Що то за кінь, на якому всі їздять.

○

На сумирного осла двоє всядуться.

○

У ображеного завжди його пайку з'їдять.

○

Кожна лисиця свій хвіст хвалить.

○

Куди лисиця, туди й хвіст.

○

Дуже хитра лисиця може в силці опиниться.

○

Людина однією хитрістю тисячу псів обдурить, а одного пса і тисячею хитроців не обдуриш.

○

У хитрого завжди очі на мокрому місці.

○

Хвались собою, а не батьком.

**За айраном іти не соромиться,
а чашку за спиною ховає.**

○

**Хто сам себе вихваляє, яму собі
копає.**

○

**З води користь, а жаба себе
хвалить.**

○

**На рівнині і горбок, як гора,
хвалиться.**

○

**Краще раз ударити, як тисячу раз
нахвалятися.**

○

**Собі галушок не зварить, іншим
локшину нарізає.**

○

**Став куховаром — молочну кашу
цибулею засмачив.**

○

**У своїй господі хустки напнути не
вміє, у чужій — наречену вбирає.**

Хто себе хвалить, скоро покається.

○

Надгробком не хваляться.

○

**Заснув у колодязі, а приснилося,
що на мінареті спить.**

○

**З водою не жартують, з брехуном
не знаються.**

○

**У правдивого — усі правдиві,
у брехливого — брехливі.**

○

Для брехуна усі — дурні.

○

**Скоріше вічний сніг розтане, як
брехун правду скаже.**

○

**Брехун завжди пліткар, а пліткар —
завжди брехун.**

○

Брехун усе, що почує, переказує.

Краще сто ненажер, як один брехун.

○

**Хто пліткарям на язик попаде,
згорить без вогню.**

○

Плітка і братів рідних розлучить.

○

**Хто дитиною брехав, тому
і дорослому не повірять.**

○

**У брехуна хата згоріла, та ніхто
йому не повірив.**

○

Плову не їв, а від диму осліп.

○

**Дай брехні ноги — все одно з місця
не зрушить.**

○

Свічка брехуна горить до половини.

○

**Брехун і від свого багатства
відмовиться.**

У брехуна пам'ять коротка.

○

**Стільки говорив, що на язиці
волосся виросло.**

○

Сам не бачив — очевидцю розкажує.

○

**Хто з дороги збочує, того дорога
карає.**

○

Брехливий скупого обдурить.

○

**Затулиш йому рот — у нього ніс
заговорить.**

○

**Брехливе слово, як фальшива
монета, назад повертається.**

○

**Крадене несуть в одне місце,
а брехню — в тисячу.**

○

Осел зареве — собі пару знайде.

**У сусідки намисто вкрадене — на
тому світі носитиме.**

○

**Прибіг на запах кебаба¹, бачить —
таврують осла.**

○

Чисто випрала, та брудно повісила.

○

Скупий і яйце міря через кільце.

○

**Де треба витратити — скупий, не
треба — гроші рікою течуть.**

○

У боягуза і скупого — одні витрати.

○

**На плечах шовки, а в череві жаби
квакають.**

○

**Хто їсть нишком, той і ношу свою
сам несе.**

---

¹ К е б а б — шашлик.

Знайде — мовчить, загубить — не скаже.

○

Спершу приніс подарунок, а потім по нього прийшов.

○

Одним оком з дерева зриває, другим у кошк збирає.

○

Коли він на коні, то і рідного батька не пізнає.

○

Хто за чужим добром женеться, своє загубить.

○

Хто невдоволений малим, не знайде і великого.

○

Не спить той, у кого сінник із вогню, а подушка — змія.

○

Те, що глухий почує, сліпий намацає.

Глухий чує те, що йому на руку.

○

**Глухий до своїх думок
прислухається.**

○

**Коли кочовище назад повертає,
кривий цап попереду кульгає.**

○

У кульгавого коня та сліпий коваль.

○

Камінь падає кульгавому на ноги.

○

**На одній галяві двох кривих
джейранів не зустрінеш.**

○

Комин кривий, та прямо дим валить.

○

**Голомозий боїться за лисину,
сліпий — за очі.**

○

**Сліпий скоріше помре, як сліпого
сліпим не назве.**

У місті сліпих і лікар косоокий.

○

Сліпий несе свічку для зрячих.

○

Лисому папаха на думці.

○

Криворотого і в потилицю пізнаєш.

○

**Із гнилої соломи не буде бязі, із
іржавого заліза — меча.**

○

**Від гнилої соломи і чисте срібло
темніє.**

○

Метушливий завжди запізнюється.

○

Дим не од віття, а од стовбура.

○

Вогонь завжди собі місце знайде.

○

Око не знає, скільки роту треба.

**За що шовк зачепився, на тому
і повисне.**

○

**Вогонь хоч попіл залишас, а вітер —
нічого.**

○

**Хата нова, стіни нові, а сито
повісити ніде.**

○

Порожня ложка у рот не лізе.

○

Ложка знає, який плов гарячий.

○

**Коли з казана наливають,
ополоник — золотий.**

○

**Не всяку ягоду з'їси, не до всякого
дерева прихилишся.**

○

Переклав з усів на бороду.

○

Море переплив, а в річці захлинувся.

У те, що народився, вірить, а що помре — ні.

○

Якщо річка стане морем, річкою називатимуть струмок.

○

Поки міст не перейшли,— і коня дядьком називають.

○

Сьогодні яйце на землі лежить, а завтра в небо птах полетить.

○

Все псується, коли тоншає, а людина, коли товщає.

○

Із рук піде, в руки не повернеться.

○

Пшеницю, посіяну на ячміні, не збирають.

○

Милом і до краси домиєшся.

**Слово — золото,
прислів'я — перлина**

Слово — крилате.

○

Слово світ прикрашає.

○

На кінчику пера — сила меча.

○

Правдиве слово і меч не здолає.

○

**Правдиве слово неправдивого із
Багдада витягне.**

○

Від правдивого слова залізо гнеться.

○

**Скарбу завжди є ціна, а слову —
нема.**

Правда — хазяйка, брехня — рабиня.

○

Слово — ключ до серця.

○

Усякому слову — своє місце.

○

Скільки мов знаєш — стільки людей привітаєш.

○

У прислів'ї — мудрість.

○

З прислів'ям не змагаються.

○

Прислів'я не збреше.

○

Рана від меча заживає, від язика — коріння пускає.

○

Випустивши стрілу, лук не ховають.

○

Дурню ворог — язик, п'яному — очі.

Не всяку грушу їстимеш, не всяке слово скажеш.

○

Від солодкого слова мрії чарівні, від гіркого — біль у голові.

○

Птахові біда через клюв, людині — через язик.

○

Треба людину знати, перш ніж їй слово сказати.

○

Одні від слова п'яніють, інші тверезіють.

○

Поміж тридцять два зуби вийде, на тридцять два язики попаде.

○

Від доброго слова душа радіє, від поганого — марніє.

○

Нема пшеничного хліба, то хоч добре слово припаси.

**До свого слова прислухайся, та не
кожному звіряйся.**

○

**Коли ашугове слово кінчається, саз¹
говорить.**

○

Язык голову береже.

○

**Недобре слово світ облітає, та й
назад повертає.**

○

**Від солодкого слова кожен радіє, та
не всі прокидаються.**

○

**Хто язиком косить, багато синців
носить.**

○

Бубон здалеку добре чути.

○

Людина помирає, а слово — залишає.

---

¹ С а з — музичний струнний інструмент.

**Слово у хазяїна на прив'язі,
а хазяїн — у слова.**

○

**Не кожен, хто гавкає,— пес; не
кожен, хто говорить,— людина.**

○

У кожного слова своя половина.

○

Ласкаве слово солодше од меду.

○

**Солодке слово і змію з кубла
виманить.**

○

**Від серця скажеш, до серця
прив'яжеш.**

○

**Легко слово дати, та важко
дотримати.**

○

Менше говори, більше слухайі.

○

Багато знай, мало говори.

**Тоді і слово золоте, як вчасно
сказане.**

○

**Краще про себе говори — плітка дім
руйнує.**

○

**Вола ловлять за роги, людину на
слові.**

○

Сядь криво, кажи прямо.

○

**Одному і погляду досить, а іншому —
міцне слово треба.**

○

**Хочеш правду знати, дитину треба
спитати.**

○

Слово ашуга крізь камінь проходить.

○

Вода очищає одержу, слово — серце.

○

Слово — старому, воду — малому.

Скотина — рогами, людина —
словами.

○

Язик один, вух — двоє, раз скажи,—
двічі послухай.

○

Гарне слово на слух, та колеться.

○

Розмова — що той бурдюк: проколи
дірочку — і потече.

○

Плов — їдцю, слово — знавцю.

○

Рот не ножем, а словом відкривають.

○

Рот — не мішок, його не зав'яжеш.

○

Один язик мед принесе, інший біду
накличе.

○

Не зостанеться квітка у пуп'янку,
слово — у серці, вино — у глеку.

Є рот, та язика нема.

○

Із рота вилетить — на комірі
повисне.

○

Кінська прив'язь гарна довга,
а язик — коротший.

○

Рот без зубів, як млин без жорен.

○

Кинь слово — знайдеться хазяїн.

○

Дурні слова дурного приманюють.

○

Добре слово приведе до їди, лихе —
до біди.

○

Слово по слову — як бязь за
аршином.

○

Що їв,— залиши собі, розкажи, що
бачив.

Хто теревенить охоче, почує те, що не хоче.

○

Не прикидай на людях, якої довжини хвіст у твого осла: один скаже — короткий, інший — довгий.

○

Скільки не кажи: «Мед», у роті солодше не буде.

○

Що у вічі сказано, зі злом не пов'язано.

○

Дорослого пізнають по словах, дитину — по очах.

○

Не кожна пісня до кінця доспіває.

○

Хто ціну собі знає, язик за зубами тримає.

○

Що може язик, те не можуть губи.

**Поки в роті слово — твоє, вилетить
з рота — чуже.**

○

**Хоч би що ти надумав, радься із
совістю.**

○

**Рятуючись од туману, не лізь
у вогонь.**

○

**Їдеш — хліба припаси,
повертаєш — квапливість.**

○

**Іж плоди з дерева, але не здирай
з нього кори.**

○

**Від сирого м'яса — потовстієш, від
сирого тіста — захворієш.**

○

**Із душі кебаба не зробиш, із вина —
крові.**

○

**Не кидай каміння у помії — на тебе
хлюпне.**

Ашуг, що побачить, те й співає.

○

Не любиш шуму — не ходи у кузню.

○

На гачок крокодила не зловиш.

○

Бережи залізо від іржі, одяг — від молі.

○

**Унизу не спи — потік понесе, на горі
не спи — вітер здмухне.**

○

Поки коня нема, їздь на ослі.

○

На чужому коні довго не всидиш.

○

**Однією стрілою у двох птахів не
влучиш.**

○

**Не для того з коня злязять, щоб
сісти на осла.**

**Сісти на віслюка — ганьба, сісти
і злізти — двічі ганьба.**

○

**З коня упав — каліка, з верблюда —
мрець.**

○

**На кривому ослі до каравану не
пристанеш.**

○

**Підійшов до дверей — переступай
поріг.**

○

**Ідеш до вовка в гості, бери з собою
вовкодава.**

○

**З вовком повівся — палицю з рук не
випускай.**

○

Пожалієш вовка — покараєш овець.

○

**З погоничем верблюдів посидиш,
двері широко відчиниш.**

**Не знайдеш у горілці порятунку,
а в зраді — вірності.**

○

Не хату вибирай, а сусіда.

○

Не жди сліз із сліпих очей.

○

Бережи дім від непроханого гостя.

○

**Спершу двері зачиняй, потім спати
лягай.**

○

**Пустив стрілу — назад не
повернеться.**

○

Не хвалися: «Я! Я!» — дійде до бійки.

○

**Ждеш від інших добра — принеси
своє в задаток.**

○

**Бійся осені — за нею зима, не бійся
зими — за нею весна.**

З'їв сіль — сільничку не бий.

○

Правду кажи — правда тебе вбереже.

○

Подарунок давай своїми руками.

○

**Хитрощами щастя муруватимеш —
недовго розкошуватимеш.**

○

Від біди втікаєш — у біду попадеш.

○

**Не смійся над сусідом, сам у біду
попадеш.**

○

**У гостей, що гуляють в твоєму
домі, не позичають.**

○

**Бійся завжди жарту, половина якого
правда.**

○

**Брехуну не вір і таємниць не
звіряй.**

У чужому домі не порядкуй.

○

Кінцю дороги час не призначай.

○

**Бережи одяг, поки новий, бережи
честь, поки молодий.**

○

**Шануй інших — і тебе
шануватимуть.**

○

**Хто чекає, поки звариться,
дочекається, поки охолоне.**

○

**Хто чіпляється за два кораблі,
потоне.**

○

**Хто дивиться у дзеркало, свою красу
побачить.**

○

Той, хто сам падає, не плаче.

○

Хто не держить kota, мишей годує.

Хто сяде на чужого коня, на півдорозі злізе.

○

Хто ховає своє горе, ліки не допоможуть.

○

Хто забиває цвях у камінь, раз по цвяху б'є, тричі — по руці.

○

Хто боїться боргів, двері широко не відчиняє.

○

Хто любить хазяїна, нагодус і його собаку.

○

Хто купить хату, рік бідняком проживе, продасть хату — рік багатим буде.

○

Хто в гостях наїстися збирається, ображеним повертається.

○

Хто рано засяє, рано і згасне.

**Хто навсібіч дивиться, з дороги
зіб'ється.**

○

**Щасливий випадок — перелітний
птах: не выпускай з рук.**

○

**Хто смерті у вічі дивиться, той на
тяжку хворобу згоден.**

○

**Хто супокою шука, тому
оглухнути й осліпнути треба.**

○

**Той, хто втратив голову, за волоссям
не плаче.**

○

**У кожної миті своя радість, своя
печаль.**

○

**Кожна справа підвладна часу,
а час — нікому.**

○

**Світлий день вибілить, чорний —
тінь наведе.**

**На п'ять чорних днів хоч один
світлий припадає.**

○

Одна хмара зими не робить.

○

**Яка зима не довга, за нею весна
настає.**

○

Одна квітка весни не приносить.

○

**І заради одного дня життя дев'ять
місяців терпіти треба.**

○

**Кого сонце вранці не нагріло, той
увечері не нагріється.**

○

**Якщо тобі здається, що ти прожив
половину життя,— жди смерті.**

○

Як добро на ніч, краще зло на ранок.

○

Плекати надію краще, як втратити.

**Бувають роки одного дня не варті,
бувають дні за сто років вартіші.**

○

**Один сьогоднішній день кращий за
два завтрашні.**

○

**Як далеко ячмінь, краще близько
саман¹.**

○

Своє дають не червоніючи.

○

Із чужої калити грошей не дарують.

○

Що віддав — твоє, приховав — чуже.

○

**З'їв — смак узнав, віддав — дяку
мав, після себе лишив — славу
заслужив.**

○

**Щедрість руки — великодушність
серця.**

---

¹ С а м а н — полова.

Віддай руками, ходи ногами.

○

Не вхопиш лиха — не визнаєш щастя.

○

Роби добро, але не з ласки.

○

Розлука — брат, пам'ять — сусід.

○

**Початок злості — безумство,
кінець — каяття.**

○

**Востаннє покайтесь — стати собі
ворогом.**

○

**На кожне виправдання — нова
провина.**

○

**Не завжди місяць за хмари
ховається.**

○

**Хоч би скільки дощ не лив, земля
не нап'ється.**

Виправдання гірш од вини буває.

○

Сокира винна, а сокирно ще більше.

○

Місяць і зорі — окраса неба.

○

Людина від каміння твердішає, від квітів ніжнішає.

○

Волосся росте від радості, нігті — від горя.

○

Залізо точить іржа, а людину — горе.

○

У кого горе, той не спить.

○

Здорова голова до подушки не хплиться.

○

У кожного своя біда, а мірошнікова біда — вода.

**Що звалилось на голову, ноги
повинні витримати.**

○

**Як би хворий не поспішав — груші
раніше не достигнуть.**

○

**Верховини гір у туманах, а голова
людини у клопотах.**

○

**У загубленої сокири сокирно —
золоте.**

○

**Коли зуб захитався, у роті не
вдержиться.**

○

**Від усього можна відкупитись, та не
від смерті.**

○

**Умри як людина, і я по-людськи
заплачу.**

○

**Від смерті брата згорбишся, від
смерті сина осліпнеш.**

**Одного поминають, другого —
проклинають.**

○

**Крапля по краплі — озеро, крок по
кроку — дорога.**

○

Шлях — ходою, ліс — пилюю.

○

Біль минеться, а звичка зостанеться.

○

Нема чаригів без бруду.

○

**У розбитому глеку вода не
стоятиме.**

○

Через одну блоху ковдри не палять.

○

**Замолоду не одягнувся — шкода, на
старість не одягнувся — соромно.**

○

**Як позичатись та в рай іти, краще
без позички — в пекло.**

Дарований оцет солодший від меду.

○

**У хазяїна одна хата,
у квартирантів — тисяча.**

○

**Погано покладений мішок дорозі
дістанеться.**

○

**Багато хто гроші обіцяє, та після
весілля.**

○

**Поки є дичина, мисливці не
переведуться.**

○

Тіло одежі не вимагає, а рот їжі жде.

○

Не в кожній річці є свій брід.

○

Не кожне яйце біле.

○

**Курка знесеться — сто сусідів
дізнається.**

**Поки півень не проспівас — ранок не
настане.**

○

Сонце не встане — сніг не розтане.

○

Злива мочить, сонце сушить.

○

Вітер не війне — гілку не гойдне.

○

Що вогонь залишив, вода понесла.

○

На схов віддане — святе.

○

Ждав, утомився, у віск перетворився.

○

Грілись — не нагрілись, очі дим виїв.

○

**Ніч — як жінка при надії, а що
народить ранок — невідомо.**

○

Залізо їсть сирість, людину — сирість.

Ноша важка, а сила мала.

○

Від замкнених дверей біди не буде.

○

Бува, що і в каші палець зламаєш.

○

Серце пожаліє — очі заплачуть.

○

Із попелу гори не насипати.

○

На мене дивляться, а тебе хвалять.

○

Чорна вість швидко доходить.

○

Час не гроші: його не повернеш.

○

Де музика, там і танці.

○

**Спитали «Звідки родом?». Відповів:
«Ще не женився».**

АЗЕРБАЙДЖАНСКИЕ ПОСЛОВИЦЫ И ПОГОВОРКИ

С б о р н и к
(На українском языке)

Видавництво «Дніпро»,
Київ, Володимирська, 42.

Редактор *З. Г. Коваль*
Художник *В. Я. Савадов*
Художній редактор *В. В. Машков*
Технічний редактор *Б. С. Куйбіда*
Коректори *Т. В. Грузинська,*
О. С. Назаренко

Виготовлено на книжковій фабриці
«Жовтень» республіканського
виробничого об'єднання «Поліграфкнига»,
Київ, вул. Артема, 23-а.

БФ 27028.

Здано на виробництво 4/Х 1973 р.

Підписано до друку 29/І 1974 р.

Папір машинокрейданий.

Формат 70×108¹/₆₄.

Фізичн. друк. арк. 2,5. Умовн. друк. арк.

3,5. Обліково-видавн. арк. 2,992.

Ціна 26 коп. Зам. 217. Тираж 50 000.

